

HEROJSTVO KOT VREDNOTA V ZDRAVSTVENI NEGI

HEROISM IN NURSING

Vassiliki A. Lanara

UDK/UDC 614.253.52-058.3

DESKRIPTORJI: *zdravstvena nega; izgoretje profesionalno*

DESCRIPTORS: *nursing care; burnout, professional*

Izvleček – Članek opredeljuje in opisuje herojstvo sestrištva, ki skupaj z ljubeznijo do klienta ter v tesni povezanosti z znanostjo in tehnologijo predstavlja bistvo zdravstvene nege zdaj in v prihodnosti.

Abstract – The article defines and describes the heroism of nursing which combined with love for the client and in close connection with science and technology, represents the essence of nursing care for the present and future.

Medicinske sestre združuje dolga in plemenita tradicija služenja ljudem in njihovim zdravstvenim potrebam, ki jo opravljajo resnično zavzeto in z ljubeznijo ter junaško v kakršnikoli okoliščinah in v kakršnemkoli položaju. Ta tradicija je srž sestrištva, ki se prek medicinskih sester, ki delajo danes, prenaša v prihodnost.

v zdravstveni negi živi še danes in tako bo tudi v prihodnje. Mednarodno glasilo Sigmee Theta Tau z naslovom Reflections (First Quarter 1996) prinaša številne pripovedi o junaških dejanjih medicinskih sester, ki so se nemudoma odzvale in učinkovito ukrepale v najrazličnejših okoliščinah v številnih skupnostih; in to so primeri za to, kar počnejo medicinske sestre po vsem svetu.

Uvod

Ko sem se leta 1997 lotila pisanja pričujočega stavka o herojstvu, na pragu novega tisočletja, sem se začela spraševati, ali je v zvezi s sodobno zdravstveno nego, ki se odvija v tehnološko visoko razviti družbi, sploh še smiselno govoriti o herojstvu; ali je herojstvo v sodobni zdravstveni negi sploh še potrebno in ali se spričo njega le-ta uspešneje razvija; ali zdravstvena nega dandanes sploh še vsebuje vrednote, ki jo krepijo in ki humanizirajo skrb za pacienta. In najpomembnejše: ali medicinske sestre te ideale dejansko prenašajo na sedanje študentke in prihodnje medicinske sestre?

Drži, da je prav herojstvo stoletja spodbujalo na milijone znanih in neznanih medicinskih sester, da so sledile idealom sestrištva. Te medicinske sestre pišejo slavno zgodovino sestrištva, živo zgodovino, polno junaških dejanj v skrbi za človekovo zdravje. A vprašajmo se znova: ali je dandanes v zdravstveni negi sploh še prostor za herojstvo in bo zanj prostor v prihodnje? Ali je sploh ustrezno govoriti o herojstvu?

Ko sem preišlevala o teh dilemah, mi je prišel v roke časopis, ki je odgnal moje dvome. Da, herojstvo

Sestavek »Junaško popotovanje« na str. 6-15 govori o zgodbah dandanašnjih medicinskih sester-junakinj:

- o tem, kako so pomagale žrtvam hurikana Andrew (24. avgusta 1992) na Floridi ter pri tem tvegale svoja življenja (1);
- o tem, kako so pomagale žrtvam bombnega napada v Oklahomi (19. aprila 1995);
- o tem, kako so služile kot vojaške medicinske sestre v vietnamski vojni, se hrabro bojevale in nekatere tudi izgubile življenje (3);
- o pomoči Armencem po rušilnem potresu (7. december 1988) (4);
- o tem, kako so reševale ljudi izpod ruševin, ko se je porušila veleblagovnica v Seulu v Južni Koreji (29. junij 1995) (5).

Profesorica Dreherjeva (6) piše o tem, da je zgodovina sestrištva polna primerov, ki razkrivajo modrost in pogum, hrabrost in srčnost in celo dandanes se marsikatero dekle odloči za poklic medicinske sestre zaradi junaških zgledov na tem področju. Velika ve-

čina medicinskih sester pa svojega dela nima za kdove kako junaško in se jim zdi povsem samoumevno. Pogosto pa se zgodi, da se medicinske sestre znajdejo sredi krize ravno takrat, ko jih ljudje najbolj potrebujejo. Včasih rešujejo življenja in zelo pogosto tolažijo tiste, ki izgubijo bližnje; opravljajo torej junaško delo. Ni jim treba biti na bojnem polju, sredi epidemije ali katastrofe, da se pokaže njihovo herojstvo. »Ne poznam nobenega drugega poklica«, pravi avtorica, »ki bi prav vsak dan omogočal junaška dejanja; prav vsak dan, ko odhajamo z dela domov, se zavedamo, da smo nekomu krepko spremenile življenje. Znanost in tehnološki napredek ne moreta nadomestiti skrbi za blaginjo pacientov, za katero je mogoče poskrbeti le v junaškem duhu.« In sklene: »To, kar medicinske sestre dela junaške, je dejstvo, da svojega dela ne ocenjujejo z denarjem, delovnimi pogoji ali prednostmi, ki jih prinaša zaposlitev, ampak s številom rešenih življenj, razrešenih družinskih kriz in zadovoljnih pacientov.«

V kontekstu približevanja 21. stoletju se futuristi novega tisočletja, pisci in drugi sprašujejo o temeljnih vprašanih in temeljnih vrednotah, o propadanju sistemov, o omiki, ki življenju ne daje več pravega smisla, o pomanjkanju vizij, vodstva in o dolgoročnem načrtovanju. Trdijo, da se ljudje pri iskanju odgovorov vse bolj zavedajo, da so potrebne temeljite spremembe in ponovna utrditev duhovnega zavedanja. Profesor Prattova (7) iz Avstralije se sprašuje, ali imajo medicinske sestre dovolj sredstev za to, da razvijejo vizijo in prevzamejo vodstvo v družbi pri promociji trdnega zdravja in podpori ciljem »Zdravje za vse do leta 2000«. Sprašuje se tudi, ali so se besede spremenile v dejanja. Ekspertni komite SZO v Ženevi je razvil globalne cilje za zdravstveno varstvo za obdobje od leta 1996 do 2001 (8).

Naisbitt in Aburdene (9) napovedujeta, da bosta najpomembnejša trenda v prihodnosti verski prepod in zmagoslavje posameznika. »Najvznemirljivejši preboj 21. stoletja se ne bo zgodil zaradi tehnologije, ampak zaradi vseobsegajočega koncepta tega, kaj pomeni biti človek.«

Drugi znanstveniki in filozofi občutijo nelagodje in veliko zaskrbljenost spričo hitrega razvoja znanosti in tehnologije in posledic, ki jih bo oboje imelo v življenju ljudi, še zlasti na področju zdravstva. Življenje sredi industrijske revolucije, katere filozofski in duhovni pomen še zdaleč nista jasna, je številne razumnike spodbudilo k razmišljanju o duhovnih razsežnostih zdravstvene nege.

Poleg tega je dr. Stylesova, nekdanja predsednica Mednarodnega sveta medicinskih sester, pozvala medicinske sestre k razmisleku o osebnih zmagah – na področju izobraževanja, prakse, raziskovanja, poslovanja, družbene in ekonomske blaginje, etike in politike – to so področja, kjer je treba »razmišljati in proslavljati, oblikovati, spodbujati, načrtovati, predvidevati, zmagovati in to tudi razglašati«. (11)

To, kar smo našteali zgoraj, so resnični izzivi za sedanje in prihodnje medicinske sestre. Se bodo spopadle z njimi? Lahko herojstvo okrepi sistem zdravstvenih delavcev? In kaj sploh je herojstvo?

Herojstvo kot vrednota zdravstvene nege

Herojstvo je vrlina ali junaško dejanje; je predanost, hrabra žrtev za velik in plemenit namen. Herojstvo pomeni več kot zgolj predanost, čeprav je tudi predanost lahko herojstvo, kadar gre za nesebično opravljanje pomembnih in težkih dolžnosti. Junaške lastnosti, kot so nesebičnost, pogum in odločnosti, so lastne tako nepismenim kot izobraženim posameznikom, vse dokler je njihovo srce dovetno in primerno razvito.

Junak je človek, ki je izredno pogumen, odločen in ima široko dušo ter se tako loteva kateregakoli dejanja, dela ali podjetja. Svetovna literatura in zgodovina sta polni junaških dejanj, junakov in čaščenja junakov.

Številni liki veljajo za junaške cela stoletja: mitološke ali legendarne osebe, slavni vojščaki, plemiči, izumitelji, predani humanisti, raziskovalci novih ozemelj in idej, tisti, ki žrtvujejo svoja življenja, da rešujejo druge, astronauti, mučenci, svetniki.

Vsi ljudje ne morejo postati junaki, vsakdo pa si lahko prizadeva, da junaško ravna. Za razvoj herojstva so potrebne določene osebnostne lastnosti. Junak, na primer, je zrel posameznik, ki zna svobodno razmišljati, ki je v življenju odgovoren, ki ne sprašuje »Sem mar jaz varuh svojega brata«, ampak se odgovorno loti akcije in jo izpelje, ne glede na vse, kar se utegne zgoditi. Je človek, ki zna oceniti okoliščine in ki ravna odgovorno. Junak, kakorkoli si že bodi, se ne rodi. Oblikuje se vse življenje, če se odloči za to, da bo življenjske okoliščine imel za priložnosti za dejanja in ne bo bežal pred njimi.

So junaki, ki jih poznamo povsod, ker so njihova imena povezana herojstvu, ki zbujajo pozornost. So tudi drugi, pravi junaki, pa vendar o njih nihče ne govori. To so neznani junaki. Družba ne more živeti samo od junaštev, ki so bila storjena in opevana v preteklosti. Družba živi tudi od neznanih junaštev, junaštev, ki ne pritegnejo pozornosti zgodovinarjev in ne vzbujajo domišljije pesnikov in velikih pisateljev; največja herojstva so najpogosteje tista, o katerih nihče ne govori; tista, ki se dogajajo na krajih, za katere nihče ne ve. Prepričana sem, da medicinske sestre večidel spadajo v zgornjo kategorijo.

Obstaja veliko oblik neznanega herojstva. Na primer, herojstvo medicinskih raziskav je ena od njih. Nobenega trdnega obeta za zmago ni, niti ni mogoče predvideti izida. Boj proti številnim boleznim, odkrivanje vse bolj razvitih diagnostičnih in terapevtskih pripomočkov – vse to ima svoje junake. Znanstveniki se izpostavljajo smrti ali dolgotrajni bolezni, zavedajoč se nevarnosti, predani idealom svojega poklica in

zasledovanju znanja, ki utegne človeštvu olajšati breme bolezni. Lahko bi pripovedovali o številnih primerih takšnih neznanih junakov.

Zdravstvena nega je pogosto naporno delo, ker imamo opraviti z bolečinami, trpljenjem, človeško bedo. Potencialno je lahko oblika herojstva. Medicinska sestra, za katero je zdravstvena nega odgovorno poslanstvo in služba človeku, potrebuje vsaj junaškega duha, ki je nenazadnje sestavni del filozofije življenja.

Herojstvo lahko onemogoči zatrta individualnost. Bettelheim piše o tem, da so v nemških koncentracijskih taboriščih esesovci preprečevali porajanje mučencev ali junakov tako, da so sistematično onemogočali kakršnokoli individualno dejanje (12). Zdi se, da enako razmišljanje preveva našo družbo. Jaeger o tem piše takole: »Zapletena mašinerija naše civilizacije je v nasprotju s številnimi človekovimi junaškimi lastnostmi in resnično življenje se odvija pod debelo skorjo.« (13)

Junaška dejanja so redka predvsem zato, ker je zanje potreben splet dveh dejavnikov: položaja, ki potencialno omogoča herojstvo, in junaka – človeka, ki se sooči z izzivom. Ta dva pogoja pogosto nista izpolnjena hkrati. Sestrinstvo omogoča prostor za razvoj herojstva. Medicinska sestra ima priložnost, če jo sprejme, da izvaja najplemenitejša herojstva, herojstva iz ljubezni do sočloveka.

Herojstvo vedno navdihuje ideal. Za medicinsko sestro je ideal ljubezen do sočloveka, ki potrebuje njeno skrb: do pacienta v bolnišnici, do revnih na obrobjih velemest, do vojaka na bojnem polju, do zaposlenega v industriji, do družine na njenem domu, do otrok v šoli in starih v domu za ostarele.

Cilja junaka in medicinske sestre sta enaka: cilj junaka je premagati ovire. Cilj medicinske sestre je premagati ovire, ki se pojavljajo znotraj in zunaj in ogrožajo ideal sestrinstva.

Herojstvo v praksi zdravstvene nege

Medicinske sestre, bolj kot katerakoli druga poklicna skupina, je poudarila Margretta Styles v svojem govoru ob sprejemu častnega doktorata iz zdravstvene nege, ki ji ga je podelila Univerza v Atenah, občutijo paradokse, dileme in izzive, ki jih prinaša njihova funkcija vmesnika med znanostjo in služenjem. Zavzemajo dragoceni položaj na stičišču med znanostjo, tehnologijo ter človekovim trpljenjem in upanjem, in to v najmanj opaznih in najintimnejših trenutkih. So babice in kritične opazovalke dogajanja iz trenutka v trenutek vsepovsod tam, kjer znanost postaja del zdravstvene oskrbe, spremljajo negotovost, ki se zrcali na obrazih in v glasovih tistih, ki jim služijo v klinični praksi. To so prizori in glasovi, ki jih ne smemo pozabiti.

Res, zgoraj opisano živo opisuje obstoječe okoliščine v vsakdanji praksi zdravstvene nege, ki pogosto

zahteva herojstvo medicinskih sester, kajti le tako lahko premagajo zunanje in notranje ovire.

Medicinska sestra mora biti junaška, na primer, če hoče dobro delati z duševno bolnim posameznikom, kajti le tako lahko pod plaščem bolezni uzre posameznika z vsemi njegovimi lastnimi potenciali.

Skrb za pacienta s kronično boleznijo, za katero nič ne kaže, da se bo izboljšala, tudi zahteva junaško medicinsko sestro, kajti le tako lahko ohranja upanje in vero in ne obupa. Pomoč posamezniku, da najde smisel svojega življenja in ga ohranja – seveda tu mislimo resnični smisel, in ne nekaj izmišljenega – od medicinske sestre zahteva herojstvo. Takšna naloga pogosto zahteva cele tedne ali mesece časa.

Medicinska sestra mora včasih, tako kot Sizif, znova in znova valiti skalo na vrh hriba, le-ta pa se vedno znova zvali navzdol. Medicinska sestra mora vztrajati tudi v brezupnih okoliščinah. S svojim odnosom medicinska sestra na pacienta prenaša občutek, da bo še vse dobro, da bo okreval, če pa to ni mogoče, pa vsaj občutek, da se bo bolje počutil. Zdravstveno nego vodi ljubezen do pacienta.

Skrb za humano in osebno naravnano zdravstveno nego sredi specializiranega, mehaniziranega in razosebljenega zdravstva zahteva moč, pogum, motivacijo in močno voljo. Medicinska sestra se mora vsekozi postavljati po robu toku vse bolj prevladujoče tehnike. Pogum potrebuje tudi za to, da ohrani lastni jaz in avtonomijo in v skladu s tem tudi ravna. To je herojstvo. Ortega, španski pesnik in Nobelov nagrajenec pravi, da »je pravi junak človek, ki si prizadeva ostati sam svoj« (14).

Medicinska sestra mora biti junaška, ko se srečuje z umirajočimi pacienti, še zlasti z otroki in mladimi. Pravo herojstvo je potrebno, da resnično poskrbi za umirajočega in njegove svojce v okoliščinah, ki same po sebi vzbujajo občutja brezupa in razdvojenosti.

Herojstvo je tudi potrebno za premagovanje utrujenosti in izčrpanosti, ki ju medicinska sestra pogosto občuti, ko napeti in nepredvidljivi dogodki že minejo, tako da je še vedno sposobna za »zavzeto« opraviljanje zdravstvene nege. In takšni dogodki so pravilo v delu medicinske sestre, tudi če dela v vrhunsko organizirani zdravstveno ustanovi.

Herojstvo je, čeprav se ljudje tega le redkokdaj zavedajo, tudi izmensko delo, predvsem nočno. Drugi ljudje takrat spijo ali se zabavajo ali so vsaj lepo doma, medicinska sestra pa mora ostati budna in skrbno opazovati paciente, ki so dobesedno prepuščeni njenim rokam, ter se bojevati z zaspanostjo, ki jo muči, predvsem v zgodnjih jutranjih urah.

Herojstvo v tem primeru ni samo ohranjanje budnosti, ampak opora pacientu, ki trpi, trpi zaradi bolečin in ne more spati; opora prestrašenemu in obupanemu posamezniku, ko mora ostati budna in uporabiti vse svoje znanje in ustvarjalnost, da ga potolaži. In vsi vemo, da je osrednji del dela medicinske sestre prav soočanje s trpljenjem.

Nekatere okoliščine, s katerimi se sooča medicinska sestra v okviru svojega dela omogočajo herojstvo posebej imenitne vrste. Medicinska sestra jih lahko izrabi za to, da svoje delo osmisli in mu postavi jasen cilj. Po drugi strani obstaja tudi možnost, da ravna »iz navade« ali avtomatsko ter ne prepozna možnosti, ki jih ji ponuja njen poklic ter tako opravlja zdravstveno nego kar »tja v trdi dni«.

V prvem primeru medicinska sestra zdravstveno nego razume kot tehnično, znanstveno, ustvarjalno, kontemplativno in duhovno opravilo. Njen prispevek pa je tisti katalizator, ki zdravstveno nego spreminja iz tehnične zdravstvene v osebno dejavnost. Poleg fizičnih in tehničnih elementov je prav duševnost tisto, po čemer je človek vse kaj drugega kot le organizem. Kadar se človek znajde v težki krizi in je obupan, zelo trpi ali je soočen s smrtjo, se pokaže možnost za prerojenje. Kriza odstrani lupino, ki človeka ločuje od tega, kar doživlja. Pacient je osebnost, in medicinska sestra mu lahko pomaga, da se še bolj razvije.

Bistveni del procesa zdravstvene nege je možnost, da pacientu pomagamo integrirati bolezen v tok njegovih siceršnjih življenjskih izkušenj, tako da je učinek tega navidezno negativnega in bolečega dogajanja nazadnje pozitiven. Takšna zdravstvena nega pospešuje zdravljenja telesa s pomočjo ohranjanja in spodbujanja duševnega in duhovnega zdravja v smislu holističnega človeka. Zaradi tega zdravstvena nega postane »najplemenitejše delo«, kot jo opredeljuje profesorica Phenixova (15).

Kar se herojstva tiče, zdravstvena nega ponuja medicinski sestri nešteto priložnosti, da razvije svoje sposobnosti, občuti globoko zadovoljstvo in lajša človeško trpljenje ter doseže samouresničenje. Poleg tega sama praksa zdravstvene nege medicinsko sestro napeljuje k temu, da se za hipec ustavi in premišljuje o večnih resnicah, da meditira in spozna globoko resnico življenja in smrti, človekovega trpljenja in bolečine ter smisla telesnega življenja, ne glede na to, ali je telo zdravo ali bolno, močno ali šibko.

Herojstvo v prihodnosti

Kaj bo prinesla prihodnost? Kvalitetnejše življenje, ekonomsko obilje, mir? Neznane bolezni, kot sta na primer aids in Ebola, rušilne potrese in druge naravne katastrofe in katastrofe, ki jih povzroča človek?

Kljub napredku in nepredvidenim zapletom, ki se bodo verjetno zgodili v prihodnjem stoletju, upamo, da bo svet postal prijaznejši za človeka. Zdravstvena nega je in bo tudi ostala težak in zahteven poklic, ki zahteva preseganje samega sebe in herojstvo, ker se dogaja v okoličinah, ki so tesno povezane z zdravjem, trpljenjem in človeškim bitjem.

In s kakšnimi etičnimi vprašanji se bodo v prihodnosti soočale medicinske sestre?

Najpomembnejša etična vprašanja, tako v sedanosti kot v prihodnjem stoletju v zdravstvu, je Svetovna

zdravstvena organizacija razdelila na etična vprašanja na mikro- in makroravni.

Etična vprašanja na mikro- in makroravni

- Etična vprašanja v zvezi z aidsom in virusom HIV
- Varnost krvi in krvnih pripravkov
- Razporejanje skromnih sredstev
- Zaupnost medicinskih podatkov
- Bolnikove pravice
- Dostopnost nujne medicinske pomoči
- Evtanazija in samomor, pri katerem pomaga zdravnik
- Odločitve o zdravljenju težko bolnih novorojenčkov
- Etična vprašanja na področju biotehnologije
- Raziskave na zarodku in plodu
- Genska tehnologija, vključno z gensko terapijo
- Presajanje organov in tkiv
- Enakost in pravičnost pri dostopnosti zdravstvene oskrbe
- Etična vprašanja reproduktivnega zdravja, vključno z razmnoževanjem, ki ga omogoča medicina
- Biomedicinske raziskave na človeških osebkih
- Etična vprašanja na področju duševnega zdravja in nevroloških ved

Tokovi v zdravstvu, ki se odražajo tudi v zdravstveni negi in jih literatura najpogosteje omenja, so: primarna zdravstvena oskrba; ekološki problemi, zdravstvena vzgoja; promocija zdravega načina življenja; prevencija; ekonomske restrikcije in zgodnji odpust iz bolnišnice; naraščajoči stroški v zdravstvu in pričakovana kakovost služb; dostopnost razvite tehnologije in drage operacije; spremembe v naseljenosti, naraščajoče število starih ljudi, še zlasti v Evropi; razvoj raziskovanja in izboljšana izobrazba zdravstvenih delavcev (16); naraščajoča brezposelnost.

Ti tokovi predstavljajo izziv za delo medicinskih sester v prihodnosti. So živ dokaz za to, da bo treba poiskati nove pristope in nova obzorja, se lotiti novih vlog in se spopasti z novimi negotovostmi, ki jih brez herojstva ne bo mogoče premagati.

Medicinske sestre morajo postati socialne misijonarke zdravja ter delovati kot »družinske medicinske sestre«, ki poznajo svoje paciente in njihove zdravstvene potrebe in skupaj z drugimi člani tima učinkovito skrbijo zanje. Sodelovati bodo morale tudi v vseh prizadevanjih skupnosti v boju proti različnim oblikam zla, kot so onesnaževanje okolja, zasvojenost z mamili ter neupoštevanje zdravstvenih tveganj; medicinske sestre morajo sodelovati s skupnostjo pri odpravljanju zgoraj naštetega ter pri uvajanju sprememb, potrebnih za uresničenje cilja zdravja za vse.

Vprašanje sredstev odpira nov pogled na sestrinstvo. Medicinske sestre morajo dokazati, da so njihove usluge zares kvalitetne in vredne svojega denarja

ter absolutno potrebne v širokem okviru zdravstva. Potrebne so tudi raziskave. Vrhunsko usposobljena medicinska sestra, ki obvlada vse dimenzije zdravstvene nege – klinično prakso, izobraževanje, poslovanje in raziskovanje – lahko uživa na svoji učinkoviti in uspešni poklicni poti. Zaradi konkurence je prav poklicna skupina, ki najučinkoviteje izvršuje svoje dolžnosti in pri tem ravna odgovorno, tista, ki je deležna največ sredstev.

Zgodnji odpust pacientov pomeni potrebo po kompleksni zdravstveni negi na domu in v drugih okoljih. Zdravstvena nega na domu za akutno in kronično bolne ter ustanavljanje hospicev in drugih ustanov v skupnosti zvečuje potrebo po opravljanju zdravstvene nege v skupnosti. Dejstvo, da se življenjska doba podaljšuje, odstotek mladih pa zmanjšuje, postavlja medicinske sestre pred nove in nove naloge, ki jim bodo morale biti kos.

Visoko razvita tehnologija in njena vse pogostejša raba v zdravstvu učinkuje na medicinske sestre še na drug način. Medicinskim sestram 21. stoletja se bo delo v visoko tehnološko razvitem okolju zdelo nekaj samoumevnega. Kakorkoli že, pomembno je tehnologijo obvladati in jo ustrezno uporabljati, ne da bi nas pri tem zaslužjila.

Spričo vse pogostejših potovanj, razvitega turizma in satelitskih informacij so novi in novi podatki dostopni tako rekoč vsakemu gospodinjstvu. Zaradi tega je kulturna pestrost naših uporabnikov vse večja. Velike so tudi razlike v njihovem znanju o zdravstveni negi. Ti dejavniki zvečujejo potrebo po zdravstvenem svetovanju, ki bi ga morale opravljati medicinske sestre.

Medicinske sestre bi morale postati najpomembnejši skrbniki zdravja ter prevzeti odgovornost za celo vrsto promocijskih in izobraževalnih dejavnosti o njem; medicinske sestre bi morale poskrbeti za usklajenost vseh sektorjev zdravstva, ker imajo vodilno vlogo pri ohranjanju in promociji zdravja ter v akutni in dolgotrajni negi kroničnih pacientov.

Pričakujemo, da bodo medicinske sestre dobile večjo vlogo pri oblikovanju zdravstvene politike, poslovanju prakse zdravstvene nege in postavljanju standardov kvalitete. V nekaterih deželah so med vodilnimi v zdravstvu prav medicinske sestre. Takšno priznanje kaže na resnično pravičnost, saj marsikje prav medicinske sestre že zelo dolgo razrešujejo zdravstvene in organizacijske probleme in skrbijo za prebivalce.

In kje bodo medicinske sestre najverjetneje delale v prihodnosti? Preprost odgovor je: tam, kjer v skupnosti obstajajo potrebe po zdravstvu in zdravstveni negi. Medicinske sestre bodo opravljale delo specialistk in delo na urgentnih oddelkih; bodo učiteljice in svetovalke; delale bodo v primarnem zdravstvu; bodo aktivistke v skupnosti za promocijo zdravja in kvalitetno življenje; sodelovale bodo v interdisciplinarnih telesih, ki ustvarjajo zdravstveno politiko.

Medicinske sestre bodo v prihodnosti delale na področju preventive in zdravstvene vzgoje, tako za posameznike kot v družini, šolah, industriji in v drugih okoljih v skupnosti. Prizadevale si bodo za optimalno zdravje pacientov in družin. Medicinske sestre bodo skrbele za kritično, akutno in kronično bolne v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah in po domovih.

Že zdaj občutimo vpliv tehnološke dobe, še zlasti učinke genskega inženiringa. Medicinske sestre bodo v prihodnosti še tesneje sodelovale v interdisciplinarnih zdravstvenih timih in timih zdravstvene nege. Kljub vsemu povedanemu pa bodo medicinske sestre tudi v prihodnje svoje delo posvečale predvsem najbolj ranljivim skupinam prebivalstva in bodo družinam pomagale pri negi bolnih, invalidnih in ostarelih, predvsem na njihovih lastnih domovih.

V družbi enaindvajsetega stoletja bodo medicinske sestre delovale v okviru holističnega videnja zdravja nasploh v najrazličnejših zdravstvenih okoliščinah.

Bodoče medicinske sestre bodo imele posebne odgovornosti in naloge, in sicer bodo morale (17):

- obvladati sintezo pojmov in načel različnih znanstvenih disciplin ter njeno uresničevanje v praksi;
- identificirati in analizirati teorije o zdravstveni negi ter o širši skupnosti;
- obvladovati tako splošno kot posamezno, delovati na specialističnih in splošnih področjih;
- svetovati glede zdravja in zdravstvene nege;
- oceniti, načrtovati, uvajati in vrednotiti preventivno, terapevtsko in rehabilitacijsko zdravstveno nego za posameznike, družine in skupnosti v vseh življenjskih obdobjih;
- sodelovati z drugimi člani zdravstvenega tima ter skrbeti za kontinuiteto oskrbe;
- voditi raziskave, analizirati, vrednotiti in ugotoviti ve uporabljati v praksi zdravstvene nege;
- prispevati k razvoju poklicnih standardov v klinični praksi;
- interpretirati obstoječe in nastajajoče zdravstvene probleme ter njihovo povezanost z zdravjem na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni s politiko zdravstvene nege;
- ocenjevati in se odzivati na socialna, politična in etična vprašanja, povezana s problemi zdravstvene nege različnih skupin prebivalstva;
- prevzeti odgovornost za kontinuirano izobraževanje, katerega cilj je razvoj in kar največja učinkovitost ljudi, ki delajo na področju zdravstvene nege;
- izkazovati vodstvene in poslovodne sposobnosti.

Nova filozofija zdravstvene nege medicinske sestre vabi k sodelovanju v splošni strategiji izboljševa-

nja kakovosti življenja pacientov in ljudi na sploh na podlagi holističnega pristopa, k izvira iz medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Upamo, da bodo medicinske sestre v prihodnosti, ki jih bo vodil junaški duh, imele dovolj znanja in veščin, da bodo kos vlogam, ki so jim dodeljene, in sicer z vso predanostjo, kolegialnostjo in zavestno.

Če hočemo zaogotoviti resnično kakovost opravljanja zdravstvene nege, potem sta osnovna pogoja za to temeljita izobrazba in ustrezna priprava. Osnovnega pomena za medicinsko sestro je kombinacija izobrazbe in sposobnosti ter skrbi za bolnega in pomoči potrebnega in ljubezen do njega, saj srčika dela medicinske sestre in njena primarna odgovornost je in ostaja zdravstvena nega.

Literatura

1. Goldsmith J. Mending broken dreams. *Reflections*, 1966 (First Quarter): 6–9.
2. Craaft M. The many graces of Oklahoma nurses, 10–2.
3. Lippman DT. Courage in the line of fire, 13.
4. Kalayjian AS. Armenian relief uses nursing process, 14–5.
5. Kim So-Sun. Is nursing spirit enough? 15.
6. Dreher MC. Heroism, 4–5.
7. Pratt E. Editorial. *Nursing Inquiry*, 1996; 3: 65–6.
8. Ninth general programme of work covering the period 1996–2001. Geneva: World Health Organization 1994. WHO Health for All Series, No 11.
9. Naisbitt J, Aburdene P. *Megatrends 2000*. New York: William Morrow and Company, 1990: 13, 1.
10. Farmer ES ed. *Exploring the spiritual dimension of care*. Mark Allen Publishing Limited, 1996.
11. Styles MM. ICN: Quality connection. Key-note speech International Nursing Congress Quality in Nursing-Realities and Visions. Athens Greece (June 6–9), 1995.
12. Bettelheim B. *The informed heart*. Glencoe: The Free Press, 1960: 139.
13. Jaeger W. *Paideia: The ideals of Greek culture*. New York: Oxford University Press, 1970; Vol. 1: xviii.
14. McClintock R. *Man and his circumstances: Ortega as educator*. New York: Teachers College Press, 1971: vii.
15. Phenix P. *Philosophy of education*. New York: Henry Hol and Company, 1958: 238.
16. Lanara V. The nurse of the future: Role and function. *Journal of Nursing Management*, 1993; 1: 83–7.
17. Lanara V. *Heroism as a nursing value: A philosophical perspective (2nd edition)*. Athens, 1996.